

Ds 2019:19 Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan (N2019/02952/JL)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i Ds 2019:19 Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan. Journalistförbundets svar behandlar enbart de delar av utredningen som rör tillsynsmyndighetens utredningsbefogenheter, samt behovet av sekretess för uppgifter hos tillsynsmyndigheten.

Journalistförbundet noterar att det i den föreslagna lagen om köparens otillbörliga handelsmetoder mot leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan finns en särskild bestämmelse som skyddar advokaters tystnadsplikt för det fall tillsynsmyndigheter skulle begära in uppgifter. Enligt Journalistförbundet bör lagen även innehålla ett motsvarande skydd avseende journalisters tystnadsplikt.

Enligt den föreslagna lagen ska otillbörliga handelsmetoder kunna anmälas till tillsynsmyndighet. I utredningen föreslås att uppgifter i en sådan anmälan som avslöjar anmälarens identitet

ska omfattas av absolut sekretess. Journalistförbundet anser inte att det finns anledning att införa ett så starkt sekretesskydd för de aktuella uppgifterna. Utredningen föreslår vidare att den tystnadsplikt som flöjer av sekretessbestämmelsen ska ha företräde framför rätten att meddela uppgifter till media. Journalistförbundet avstyrker förslaget om absolut sekretess, liksom förslagen om att den tystnadsplikt som flöjer av sekretessen ska inskränka meddelarskyddet.

Tillsynsmyndighetens prövning och utredningsbefogenheter

I utredningen föreslås att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att den nya lagen följs. För att bedriva tillsynen får tillsynsmyndigheten inleda och genomföra utredningar på eget initiativ eller på grundval av en anmälan.

Åtgärder som myndigheten föreslås få använda är att förelägga:

"1. en köpare, leverantör eller annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat, 2. den som förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig till förhör på tid och plats som myndigheten bestämmer, (...)"¹

Det är enligt Journalistförbundet inte uteslutet att en journalist skulle kunna föreläggas att tillhandahålla uppgifter enligt bestämmelsen. Det finns ett uttryckligt undantag i förslaget som säger att: "Ett föreläggande gäller inte i den utsträckning uppgiftslämnandet skulle strida mot den i lag reglerade tystnadsplikten för advokater." Enligt Journalistförbundet bör ett liknande undantag till skydd för journalisters tystnadsplikt, enligt 3 kapitlet, 3 § tryckfrihetsförordningen/2 kapitlet, 3 §, yttrandefrihetsgrundlagen, införas i bestämmelsen. Även om det framgår av utredningen att bestämmelsen inte är tänkt att tolkas motsatsvis, det vill säga att journalisters tystnadsplikt inte ska beaktas eftersom det inte nämns i bestämmelsen, är det enligt Journalistförbundet viktigt att det tydligt framgår av bestämmelsen att den inte är tänkt att inskränka det grundlagsskyddade källskyddet.

Sekretess

I utredningen föreslås att en sekretessbestämmelse införs i offentlighets- och sekretesslagen (OSL), 30 kapitlet, 23 b §, som stadgar att sekretess ska gälla i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av den nya lagen om köparens otillbörliga handelsmetoder mot leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan för uppgift i en anmälan som kan avslöja anmälarens identitet. Sekretessen ska enligt utredningen vara absolut, det vill säga uppgiften ska inte lämnas ut även om det inte kan anses medföra någon skada för den enskilde att uppgiften lämnas ut.

Uppgifter om jordbruks- och livsmedelsproduktion är av stort intresse för allmänheten. Uppgifterna kan till exempel röra frågor kopplade till kost och hälsa. Att media och allmänhet tidigt får information om den typen av uppgifter är viktigt för att medborgare själva ska kunna bilda sig en uppfattning om eventuella problem inom jordbruks- och livsmedelsindustrin. Offentlighetsprincipen är ett viktigt verktyg för media och allmänhet att skaffa sig kunskap om denna typ av problem.

Den svenska offentlighetsprincipen är unik och den möjlighet till insyn som under århundranden har präglat vårt samhälle har gjort att vi idag en relativt sett låg andel korruption och hög tillit till samhällsinstitutioner. Tyvärr råder inte samma öppenhet inom övriga medlemsstater inom EU. Journalistförbundet har upprepade gånger påpekat att rättsakter från EU riskerar att minska insynen och urholka offentlighetsprincipen. Det nu aktuella direktivet är tyvärr inget undantag.

Att som utredningen föreslår införa absolut sekretess för uppgifterna innebär dock, enligt Journalistförbundet, en överimplementering av direktivet. Av artikel 5, punkt 3, i direktivet framgår det att medlemsstaterna ska "vidta nödvändiga åtgärder för lämpligt skydd av identiteten för den klagande (...)". Det finns inom den ordalydelsen utrymme för att uppgifter om anmälarens identitet under vissa omständigheter

¹ Se 13 § lag om köparens otillbörliga handelsmetoder mot leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan.

ska få lämnas ut. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet utredningens förslag om absolut sekretess för uppgifter om anmälares identitet.

Utredningen föreslår vidare att tystnadsplikten som följer av ovan nämnda bestämmelse i OSL ska ha företräde framför rätten att meddela uppgifter till media. Som framgår av ovan är de aktuella uppgifterna av potentiellt stort allmänintresse. Enligt Journalistförbundet finns det därmed goda skäl för att låta meddelarskyddet ha företräde framför tystnadsplikten. Journalistförbundet avstyrker förslaget.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet